

УДК: 327 (71+4ЄС)

Інституціоналізація відносин Канади з європейськими співтовариствами

О.М. АНТОХІВ-СКОЛОЗДРА

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна,
E-mail: olantokhiv@gmail.com

Авторське резюме

Висвітлено особливості інституціоналізації відносин Канади та європейських співтовариств. Наголошено, що формалізація двосторонніх відносин між Канадою та ЄЕС відбулася у контексті укладення Рамкової угоди (1976). Однак з огляду на те, що попередня економічна могутність Канади значною мірою базувалася на прибутках від експорту на американський ринок, рецесія у США, разом з покращенням двосторонніх відносин у 1970-х роках, сприяли релятивізації раціональних чинників, які свідчили на користь диференціації зовнішньої політики Канади.

Поступово, до середини 1980-х років, серед канадських політичних кіл утверджується розуміння, що єдиним шляхом для економічного піднесення Канади є укладення двосторонньої угоди про зону вільної торгівлі зі США. Це спричинило взаємне «лагідне нехтування» двосторонніми відносинами Канади з ЄЕС у 1980-х роках, особливо у торговельно-економічній сфері. Водночас трансформаційні тенденції у міжнародних відносинах кінця 1980-х – початку 1990-х років вимагали ре-концептуалізації ролі Канади у світі. Це стосувалося також відносин країни з ЄЕС. Канадські дипломати зосередилися на підготовці політичної декларації, яка мала формалізувати відносини між ЄЕС та Канадою на високому рівні.

Трансатлантична декларація, укладена між Канадою та ЄЕС (1990), забезпечувала рамки, в яких можна було використовувати існуючі двосторонні механізми співпраці та створювати нові. Вона стала також своєрідним визнанням з боку канадців, що відносини з ЄЕС повинні істотно поглибитися у майбутньому.
© О.М. Антохів-Сколосдра, 2015

ньому, а не обмежуватися виключно торговельною складовою. Водночас Канаді було щораз важче впливати на процеси, які відбувалися на європейському континенті з огляду на суперництво між різними інституціями та відсутність консенсусу на рівні канадських урядових кіл щодо європейського напрямку зовнішньої політики країни.

Ключові слова: Канада, США, зовнішня політика, двосторонні відносини, мультилатералізм, Європейські Співтовариства, Трансатлантична декларація.

Institutionalization of relations between Canada and European communities

O.M. ANTOKHIV-SKOLOZDRA

Ivan Franko national university of Lviv, Lviv, Ukraine, E-mail: olantokhiv@gmail.com

Abstract

Peculiarities of Institutionalization relations between Canada and European Communities are analyzed. It has been emphasized, that formalization of bilateral relations between Canada and EEC was conducted with-in concluding Framework Agreement. However, with the view of the fact that the previous economic power of Canada was largely based on profits from export into American market, recession in the USA along with improving bilateral relations in 1970s encouraged relativity of rational factors which benefited differentiation of Canada's foreign policy. Gradually, by the middle of 1980s Canadian politicians had come to understanding that the only way of economic increase for Canada was establishing of bilateral Agreement on Free Trade Zone with the USA. It caused their mutual "slight neglecting" bilateral relations between Canada and the EEC in 1980s, especially in trade-economic sphere. At the same time transformation tendencies in international relations at the end of 1980s – at the beginning of 1990s required re-conceptualization of Canada's role in the world policy. It also concerned relations between Canada and the EEC. Canadian diplomats focused on drawing political declaration which was aimed at formalization of relations between Canada and the EEC on the top level.

Transatlantic Declaration, concluded between Canada and the EEC (1990) provided frameworks within which existing bilateral mechanisms of cooperation could be operated and the new ones could be established. It also became a specific way of understanding by Canadian people that relations with the EEC should be strengthened in the future, but not limited to economic sphere only. At the same time, it became more and more difficult for Canada to influence the processes taking place on the European Continent due to the competitiveness between various institutions and absence of consensus on the Canadian Governmental level concerning European direction of the state's foreign policy.

Keywords: Canada, USA, foreign policy, bilateral relations, multilateralism, European Communities, Transatlantic declaration.

Постановка проблеми. На початку 1970-х років актуалізувалося питання щодо диверсифікації зовнішньої політики Канади. Це було обумовлене низкою чинників. По-перше, неминучий вступ Великої Британії в ЄЕС змушував Канаду до пошуку засобів, які дозволили б компенсувати майбутнє зменшення канадського експорту на британський ринок, а також обмежити ризики, пов'язані з ймовірним збільшенням залежності від США [3, р. 46]. По-друге, канадці у серпні 1971 р. усвідомили, що їхній південний сусід неготовий на жодні винятки щодо Канади у рамках нових економічних заходів, запроваджених адміністрацією Р. Ніксона [7, р. 15].

З огляду на те, що перед енергетичною кризою 1973–1974 рр. ЄЕС почало демонструвати значну економічну динаміку й набуло пріоритетного значення у рамках «Третьої альтернативи» Канади, науковий інтерес становлять політичні та економічні аспекти інституціоналізації відносин цих двох акторів, особливо з урахуванням динаміки взаємодії ЄЕС – США та Канада – США.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні дослідження зовнішньої політики Канади вирізняються теоретичним плюралізмом. Зокрема була опублікована низка оригінальних дослід-

жень К. Носсала, А. Купера, Т. Кітінга, Дж. Кіртона, М. Харта, П. Хейнбекера та інших. Важливим трендом у дослідженні канадської тематики в Україні є вивчення української громади в Канаді (Ю. Балицька, А. Василенко, В. Макар, С. Федуняк). Зовнішньополітичну проблематику Канади у власних дослідженнях порушували С. Кононенко, Н. Остап, І. Черченко. Водночас поза увагою українських науковців залишилася тематика становлення та розвитку відносин Канади з Європейськими Співтовариствами.

Мета дослідження. Канада, яка на початку 1970-х років розглядала об'єднану Європу як потенційну протизагрою до США повинна була визначитися щодо типу відносин з ЄЕС та оцінити його переваги. Наприкінці 1974 р. після дворічних пошуків Оттава і Брюссель остаточно окреслили формат власних взаємин. З одного боку, він унеможливив зайве відтворення принципів ГАТТ, а з іншого – дав змогу уникнути преференційних чи особливих торговельних домовленостей. З огляду на це, автор ставить за мету розкрити процеси інституціоналізації відносин між Канадою та ЄЕС з урахуванням міжнародно-політичного контексту 1970-х – початку 1990-х років.

Виклад основного матеріалу. Формалізація

двосторонніх відносин між Канадою та ЄЕС відбулася у контексті укладення Рамкової угоди від 6 липня 1976 р. Вона передбачала зростання торговельних та економічних відносин [5, р. 38]. Як частину рамкового інституційного забезпечення було створено Спільний комітет співпраці, відповідальний за різні аспекти економічно-торговельної співпраці. Важливо наголосити, що Рамкова угода зберегла для країн-членів ЄЕС можливість укладення окремих двосторонніх угод з Канадою [1, р. 15].

З канадських перспектив Рамкова угода розглядалася як триумф власної дипломатії, адже засвідчила утвердження Канади як окремого актора, відмінного як від ЄЕС, так і від Британської Співдружності. Водночас Канада стала першою індустріальною країною, не-членом ЄЕС, з якою були встановлені привілейовані відносини.

Очевидно, що головною метою для канадців при підготовці й укладенні угоди з ЄЕС було прагнення диверсифікувати канадські економічні відносини та намагання зблизитись з одним з найважливіших економічних блоків у світі.

Однак у другій половині 1970-х років серед канадських підприємців і політиків почало поширюватися невдоволення, адже угода не виправдала їхніх очікувань. У ній, зокрема, не були обумовлені особливості доступу Канади на ринок ЄЕС, залишилися неврегульованими податкові аспекти, питання субсидій тощо. Все гучніше лунали думки, що Рамкова угода має, передовсім, політичний характер і не суттєво впливає на торговельні контакти.

Фактично після 1976 р. «Третя альтернатива» стала заручником несприятливих економічних обставин. Парадоксально, однак слабкість американської економіки збільшила залежність Канади від США. З огляду на те, що попередня могутність Канади значною мірою базувалася на прибутках від експорту на американський ринок, американська рецесія разом з покращенням двосторонніх відносин у період адміністрації Дж. Картера, сприяли релятивізації раціональних чинників, які свідчили на користь «Третьої альтернативи» [3, р. 49].

Окрім очевидних економічних чинників, зближенню зі США сприяла спільність мови, цінностей, традицій. Канадські бізнес-кола розглядали США як найкращого партнера. Спроби уряду змінити статус-кво та переорієнтуватися на Європу викликали певний спротив ділового середовища Канади.

Несприятливими для реалізації «Третьої альтернативи» виявилися і внутрішні чинники. Насамперед йдеться про проблему Квебеку, яка загострилася 1976 р. Питання внутрішньодержавного характеру, зокрема конституційного устрою, стали першорядними для Канади, а зовнішня політика втратила попереднє

значення серед урядових пріоритетів [3, р. 49].

Іншим чинником, що перешкодив втіленню «Третьої альтернативи» було, зокрема, протистояння між провінціями і федеральним урядом Канади щодо контролю за природними ресурсами. Це, серед іншого, створювало несприятливий клімат для потенційних європейських інвесторів. Водночас слід зауважити, що перспектива доступу на канадський ринок корисних копалин та енергетичних ресурсів досить вміло використовувалася Канадою у відносинах з ЄЕС, адже це питання було дуже чутливим для європейців у цей час [3, р. 47].

Окрім того, «Третій альтернативі», як і будь-якій іншій доктрині, доводилося конфронтувати з ідейними переконаннями членів кабінету міністрів та бюрократії. Адже ентузіазм щодо неї був суттєво меншим у Міністерстві промисловості і торгівлі (МПТ), що відповідало за експорт та у Міністерстві фінансів, що відповідало за фінансове забезпечення політичних рішень, ніж у Міністерстві закордонних справ, де ця політика формувалася [3, р. 49].

На 1982 р. припала двадцять п'ята річниця укладення Римських договорів та десята річниця так званої «Третьої альтернативи». Однак прихильники «європейського вибору» Канади не мали значної кількості прихадів його успішності, ані у сфері торгівлі, ані інвестицій. Успішною виявилася співпраця лише у кількох галузях промисловості. Також варто згадати позитивні ефекти від розширення та поглиблення інституційних консультацій між канадцами і європейцями.

Поступово, до середини 1980-х років серед канадських політичних кіл утверджується розуміння, що єдиним шляхом для економічного піднесення Канади є укладення двосторонньої угоди про зону вільної торгівлі зі США. До цього їх підштовхувала неефективність багатосторонніх механізмів, насамперед ГАТТ, та відмова ЄЕС переглянути власну тарифну політику.

Загалом уряд консерваторів на чолі з прем'єр-міністром Б. Малруні адаптував у зовнішній політиці так званий «конструктивний інтернаціоналізм», що, зокрема, означав підтримку Співдружності націй та Організації франкофонії. Пріоритетності для Канади набули відносини зі США, а на взаєминах з ЄЕС особлива увага не зосереджувалася.

У 1985 р. була опублікована «Зелена книга» зовнішньої політики Канади, в якій визначалися шість основних її цілей: єдність, суверенітет і незалежність, мир та безпека, правова держава й демократія, економічне процвітання, захист канадських природних ресурсів.

У цьому документі йшлося серед іншого, що Канада – це атлантична, північноамериканська, тихоокеанська та арктична нація [5, р. 59]. Загалом щодо Європи підкреслювалося, що ЄЕС – це «ключовий гравець» у міжнарод-

ній економічній системі, а також одне з світових джерел інвестицій та технологій. Водночас критично оцінювалася низка економічних аспектів, зокрема збереження тарифних і нетарифних бар'єрів, що перешкождали доступу канадських товарів на ринок ЄЕС. Зазначалося, що аграрна політика Брюсселю сприяла зменшенню імпорту сільськогосподарської продукції до Європи й перетворила ЄЕС на потужного гравця на світовому аграрному ринку, водночас істотно скоротивши частку присутності Канади на ринку ЄЕС [5, р. 60].

Наприкінці 1985 р. у канадському парламенті представники двох палат сформували спільний комітет, який підготував доповідь «Взаємозалежність та інтернаціоналізм», оприлюднену 1986 р. Однією з її визначальних особливостей було незначне місце, яке відводилося Західній Європі у зовнішній політиці Канади. Основну увагу у доповіді було зосереджено на проблемах Азії, а про ЄС згадувалося лише двічі.

Отож, упродовж нетривалого часу зацікавлення Західною Європою у Канаді зменшилося й актуалізувалося 1987 р., після публікації чергового урядового звіту, який містив рекомендації щодо формування більш цілісної й активнішої політики на європейському напрямі. Водночас не було запропоновано чітких і детальних орієнтирів [4, р. 32].

Таку ситуацію можна пояснити зокрема тим, що консервативний уряд Б. Малруні зосередився на розбудові зони вільної торгівлі зі США та на тихоокеанському регіоні. Це спричинило взаємне «лагідне нехтування» двосторонніми відносинами Канади з ЄЕС у 1980-х роках, особливо у торговельно-економічній сфері. Хоча ця країна чітко визначилася на користь власної військової присутності в Європі та підтвердила свої військові зобов'язання у рамках НАТО та НБСЕ, проте демонструвала індиферентність щодо ЄЕС.

У контексті укладення канадсько-американської угоди про зону вільної торгівлі (КАЗВТ), уряд Б. Малруні забезпечив собі переконливу перемогу на виборах 1988 р. Водночас трансформаційні тенденції у міжнародних відносинах кінця 1980-х – початку 1990-х років вимагали ре-концептуалізації ролі Канади у світі. Це стосувалося також відносин з ЄЕС, оскільки «лагідне нехтування» себе не виправдовувало.

Сприятливою основою становлення нового виміру відносин Канади з Європою у широкому сенсі стали наступні чинники: 1. Розпад Радянського Союзу і втрата впливу у Східній Європі; 2. Об'єднання Німеччини; 3. Створення Спільного ринку та формування ЄС після укладення Маастрихтського договору. 4. Проблеми щодо завершення Уругвайського раунду ГАТТ. 5. Криза та війна у Перській затоці. 6. Дезінтеграція Югославії. Це все у сукупності впли-

нуло на відносини між Оттавою та Брюсселем.

Зміни на європейському континенті сприяли відновленню інтересу США до ЄС. А це змусувало Канаду не залишатися осторонь й активізувати власну політику на європейському напрямі. На відміну від попередніх років, коли у процес розвитку відносин з державами Європи були залучені лобістські групи, політичні партії, парламент чи суспільство, на зламі 1980-90-х років цією проблематикою в основному займалися урядовці. Значним винятком була політизована українська громада у Канаді, яка активно лобіювала зближення країни зі Східною Європою, проте не зосереджувала своєї уваги на відносинах Канади та ЄС. Департамент Європи МЗС Канади виступав за опрацювання рамкової політики щодо Європи та розробки програми дій на 1990-і роки. Остання мала враховувати як політичні, так і інституційні аспекти. Відтак було підготовлено так званий компонент «Європа 1992» як частину п'ятирічного загального плану дій під назвою «Стаючи глобальними», що у період 1989-1994 р. мав забезпечити розвиток торговельних відносин. При цьому центральну роль мали відігравати взаємини зі США, проте йшлося також про зміцнення відносин із країнами Європи, Японією та низкою індустріальних країн тихоокеанського регіону. Європейський компонент передбачав підготовку Канади до різних аспектів взаємин, зокрема функціонування Спільного ринку ЄС.

В інших державних органах влади Канади налаштованість щодо цих ідей була стриманішою. Зокрема, окремі представники оборонного відомства стверджували, що Канада повинна залишитися осторонь європейських справ, оскільки їй не вдасться істотним чином впливати на перебіг подій після розпаду СРСР. Окрім того, лунали застереження щодо надмірних коштів для Канади у випадку її активного залучення в Європі. З іншого боку, не бракувало й підтримки позиції МЗС, адже самоусунення від участі в європейських справах змусило б відповісти на питання про сутність канадських інтересів та її роль у світі.

Активізація відносин між США та ЄЕС змусила канадських дипломатів замислитися над питанням щодо маргіналізації Канади в Європі, чого вони прагнули уникнути протягом попередніх десятиліть. На цей раз канадці побоювалися, що «новий трансатлантизм» залишить Канаду осторонь.

У травні 1990 р. міністр закордонних справ Канади Дж. Кларк у своїх виступах запропонував інтенсифікувати відносини між ЄЕС та Канадою шляхом укладення нових торговельних угод сторонами, у яких могли б бути США та інші члени ОЕСР [5, р. 85]. Це була перша офіційна спроба Канади залучити США та інші країни до розбудови багатосторонніх відносин у сфері торгівлі за

взірцем механізму НАТО у сфері безпеки.

Такий крок Канади був зумовлений використанням білатералізму з боку США. Свідченням цього, зокрема, став початок двосторонніх переговорів про всеохопну зону вільної торгівлі між США та Мексикою. За аналогією такого розвитку подій можна було сподіватися і у відносинах США та ЄС, що зробило б позицію Канади досить вразливою.

Слід зауважити, що Європейська комісія у цей час активно займалася внутрішніми питаннями ЄЕС як створення Спільного ринку, що не давало їй змоги детальніше зосереджуватися на інших проблемах. Тому пропозиції Канади, зокрема щодо спільної зони вільної торгівлі або взагалі не розглядалися, оскільки не були генеровані самою Європейською комісією, або просто не знаходили рецепції з боку ЄЕС. Відсутність зацікавлення Брюсселя та нові міжнародні реалії перетворили ідею зони вільної торгівлі між Канадою та ЄЕС на другорядну, а після початку переговорів щодо створення НАФТА Канада також втратила до неї інтерес. Канадські дипломати зосередилися на підготовці політичної декларації, яка мала формалізувати відносини між ЄЕС та Канадою на високому рівні, які вже існували де-факто у результаті бюрократичної взаємодії та консультацій у межах Рамкової угоди ЄЕС та Канади.

Поштовхом для підготовки декларації стала інформація про підготовку трансатлантичної декларації між США та ЄЕС, яка була покликана формалізувати відносини між Вашингтоном і Брюсселем й забезпечити зобов'язання ЄЕС щодо обов'язкових консультацій із зовнішньополітичних питань.

З огляду на характер трансатлантичних відносин в Оттаві з'явилася ідея про коротку трансатлантичну декларацію, яка підтвердила б, що ЄЕС, США та Канада є складовими нового трансатлантичного союзу. Вона започаткувала б запровадження ширшого консультативного механізму, який охоплював би також НАТО.

Водночас у Вашингтоні виступили проти тристоронньої декларації, вважаючи її предметом двосторонніх переговорів виключно між США та ЄЕС. Цей крок змусив Оттаву до швидких дій на європейському напрямі. Компромісний варіант передбачав підписання ЄЕС двох окремих декларацій з обома північноамериканськими партнерами.

Оттава здійснила низку демаршів, наголошуючи на власній інтегративній ролі у трансатлантичних відносинах та розпочала паралельні переговори з ЄЕС. Головним викликом залишалося те, що вони велися паралельно із переговорами між Вашингтоном та Брюсселем. Це істотно позначалося як на формі, змісті, так і на термінах укладення декларації, оскільки Оттава прагнула її підписати в один час зі США. Загалом канадська позиція була спрямована на те, щоб декларація між США та ЄЕС не надто

відрізнялася від декларації Канади та ЄЕС й не перетворювала її на трансатлантичного партнера «другого класу».

У підсумку декларація між Канадою та ЄЕС була підписана 22 листопада 1990 р., а аналогічна декларація між США та ЄЕС на день пізніше. Незважаючи на багато спільних ознак, у багатьох аспектах канадський та американський варіант суттєво різнилися.

З огляду на те, що обидва документи готувалися одночасно, спільним для них було визнання глобальної ролі ООН, потреби зміцнення багатосторонніх міжнародних торговельних механізмів як ГАТТ та ОЕСР, необхідності підтримки перетворень у Східній Європі, посилення «кооперативної безпеки» з огляду на транснаціональні проблеми торгівлі зброєю, наркотиками, міграції, захисту довкілля тощо.

З практичного погляду було досягнуто домовленостей щодо почергових регулярних зустрічей в Європі й Канаді між прем'єр-міністром Канади і Президентом Європейської Ради та Президентом Європейської комісії. Також були передбачені зустрічі раз на два роки між міністром закордонних справ Канади та Президентом Ради Європейських Співтовариств й Комісаром із зовнішніх справ та торговельної політики. Відмінністю між «американською» та «канадською» деклараціями було те, що зі США на найвищому рівні зустрічі мали відбуватися кожні два роки, тоді як з Канадою «регулярно». Це давало змогу більш гнучко та вчасно реагувати на виклики у двосторонній співпраці з ЄЕС й уникати часових обмежень. В «американській» декларації містилися також положення про те, що механізми співпраці між США та ЄЕС потребуватимуть подальшої адаптації залежно від розвитку європейської інтеграції. У «канадському» варіанті таких положень не було, оскільки між Канадою та ЄЕС вже була укладена Рамкова угода.

Незважаючи на те, що обидві декларації за змістом були радше політичними, «канадський» варіант наголошував на важливості стимулювання взаємних інвестицій, що надавало йому певного значення також з економічного погляду.

Ключовим елементом для Канади стало запровадження нового інституційного забезпечення трансатлантичних відносин. З одного боку, у декларації підтверджувалася необхідність повного використання наявних механізмів Рамкової угоди та вже існуючих політичних контактів як щорічні зустрічі міністра закордонних справ Канади та Комісара із зовнішніх справ та торговельної політики. З іншого, декларація передбачала впровадження нових каналів взаємодії, які перетворювали відносини на більш «багатомірні». Зокрема, йдеться про відносини на найвищому рівні. Оттава отримала «ексклюзивний» доступ до Європи, у порівнянні з іншими «середніми по-

тугами» як Австралія чи Японія. Остання, зокрема, згодом використовувала текст «канадської» декларації у переговорах із ЄС [5, р. 105].

З про-атлантичних перспектив, декларація забезпечила двосторонній формат взаємодії з ЄЕС, визнання ролі Канади як трансатлантичного партнера й гарантувала, до певної міри, протидію до американських впливів. Водночас, слід зауважити, що з огляду на історичний контекст відносин США та Західної Європи, Канаді завжди було складно проводити «незалежні» переговори з ЄС. Наприклад, Європейська Комісія ніколи не розпочала б переговори з Оттавою щодо Рамкової угоди без попередньої на це згоди з боку Вашингтона. Це слугує підтвердженням тези, що вплив США є одним з чотирьох визначальних чинників, які обумовлюють відносини між ЄС та Канадою.

Противники про-атлантичного підходу не вбачали у декларації якісного зрушення у відносинах між Канадою та ЄЕС і піддавали сумніву можливість забезпечити канадський вплив на європейському континенті. Зменшення військової, політичної та економічної присутності в Європі пояснювалося не лише посиленням інтеграційних процесів, але й іншими чинниками, зокрема внутрішніми. Відбулося скорочення бюджетних витрат, що призвело до зменшення чисельності канадського дипломатичного корпусу, обсягів зовнішньої допомоги тощо.

Підсумовуючи слід вказати на недоцільність переоцінки ролі Трансатлантичної декларації у двосторонніх відносинах Канади з ЄЕС [2, р. 61]. З одного боку, вона забезпечувала рамки, в яких можна було використовувати існуючі двосторонні механізми співпраці та створювати нові. Вона стала також своєрідним визнанням з боку канадців, що відносини з ЄЕС повинні істотно поглибитися у майбутньому, а не обмежуватися виключно торговельною складовою. Декларація була важливою з огляду на започаткування нового процесу, який був покликаний забезпечити імпульс для реальної співпраці у 1990-х роках. Не підлягає сумніву, що у цей час ЄЕС не могло конкурувати з НАТО чи ОБСЄ у канадсько-європейських взаєминах. Однак саме відносини з Європейським Співтовариством мали стати основою для оновлення стратегії Канади щодо Європи.

При цьому слід мати на увазі, що декларація не передбачала фундаментальних змін в інституційних механізмах співпраці й у ній не містилися зобов'язуючі норми. Оскільки за своїм змістом декларація була досить загальною, виникли обґрунтовані сумніви, що передбачуване посилення політичної взаємодії набуде декларативного характеру. Зрештою, після підписання декларації у листопаді 1990 р., окрім посилення контактів на найвищому рівні, інших суттєвих результатів так і не було

досягнуто. Укладені згодом меморандуми між Канадою та ЄЕС про взаєморозуміння й взаємне визнання угод, зокрема щодо політики у сфері конкуренції, рибальства, стандартів, науки і технологій, так чи інакше були б підписані і за відсутності декларації.

Процес підготовки й укладання декларації мав також непрямі наслідки. Насамперед, серед канадців зміцніли переконання, що зовнішня політика США обмежує можливості для зовнішньої політики Канади. З одного боку, без взаємодії зі США, Канаді не вдалося б досягнути того рівня інституціоналізації відносин з ЄЕС настільки швидко. З іншого боку, з погляду європейців декларація радше зміцнила переконання, що трансатлантична співпраця повинна складатися з двох опор: Європи та США й розвиватися на двосторонній основі. Канада ж повинна або не брати участі у цьому процесі, або стати складовою «американської опори». Відтак питання, чи європейці розглядають Канаду виключно як додаток до США і чи вони спроможні розрізнити американські та канадські інтереси, залишалося риторичним.

У 1992 р. через економічну рецесію, зростання національного боргу та з огляду на завершення холодної війни у Канаді було прийняте рішення скоротити бюджетні витрати на оборону, які були найбільшою статтею витрат. Оскільки закриття військових баз на території Канади беручи до уваги негативні соціальні наслідки, зокрема зростання безробіття, розглядалося як недоцільне, було вирішено заощадити кошти шляхом виведення канадських військ з Європи [5, р. 225].

Такі кроки канадського уряду спричинили чергову дискусію про розподіл обов'язків у сфері забезпечення трансатлантичної безпеки й викликали критику з боку американців та європейців щодо позиції Канади. Водночас між європейцями та американцями тривала дискусія про європейську участь у НАТО та можливу конфігурацію європейської системи безпеки. У підсумку низька ефективність ЗЄС, яка викликала невдоволення європейців, сприяла збереженню ролі НАТО у сфері безпеки європейського континенту. З перспектив Канади це означало, що їй також вдасться зберегти, хоча й у меншому обсязі, власний вплив на проблеми європейської та глобальної безпеки [6, р. 102].

Окрім того, метою безпекової політики Канади у рамках НАТО було збереження мультилатералізму США. Водночас через виведення власних військ з Європи Канада втратила важливі важелі впливу й намагалася відновити свою присутність у сфері європейської безпеки. При цьому вона обирала стратегії, пов'язані із меншими фінансовими затратами.

Оттава розглядала третю опору як інструмент оновлення власних позицій у трансатлантичній співпраці. Однак в Європі до такої

можливості ставилися досить скептично, не в останню чергу через те, що законодавче забезпечення ЄС не давало змоги здійснювати співпрацю на тому рівні, до якого прагнула Канада. Окрім того, всередині самого ЄС був відсутній консенсус не лише з питань внутрішніх справ та юстиції, але й щодо співпраці з третіми країнами. Як наслідок 1995 р. були ухвалені досить жорсткі критерії міжнародної співпраці за участю ЄС, що було зумовлене бажанням не допустити можливого втручання у внутрішні справи цього інтеграційного об'єднання з боку третіх країн [6, р. 111].

Висновки. Підсумовуючи, слід наголосити, що спроможність Канади отримувати привілейований доступ до економічної взаємодії з ЄС ґрунтувалася значною мірою на канадській участі у трансатлантичних безпекових структурах. Фактично економічні переваги розгля-

далися як винагорода для Канади за її участь у підтриманні зусиль США щодо забезпечення безпеки Європи. Водночас Канаді було щораз важче впливати на процеси, які відбувалися на європейському континенті з огляду на суперництво між різними інституціями та відсутність консенсусу на рівні канадських урядових кіл щодо європейського напрямку зовнішньої політики країни.

Пошук Канадою формату взаємодії з ЄС є перспективним напрямом вивчення у рамках політичної науки, адже питання розбудови відносин державних акторів й інтеракційних об'єднань викликають значний дослідницький інтерес. Переосмислення процесів і явищ, що супроводжують динаміку сучасних міжнародних відносин є основою розуміння перспективних шляхів розвитку й взаємодії держав та інтеграційних об'єднань у глобалізованому світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Boardman R.-J. The Canada-European Communities Framework Agreement: A Canadian Perspective [Text] / R.-J. Boardman. – Saskatoon, SK : Canadian Council for European Affairs, 1984. – 195 p.
2. Leblond P. Le libre-échange avec l'Europe. Quel est l'intérêt pour le Canada? [Text] / P. Leblond, A. Olteanu-Strachinescu // Politique étrangère du Canada. – 2009. – Vol. 15 (1). – P. 60-76.
3. Pentland Ch. L'option européenne du Canada dans les années 80 [Text] / Ch. Pentland // études internationales. – 1983. – Vol. 14. – Nr. 1. – P. 39-58.
4. Pitts G. Storming the Fortress: How Canadian Business Can Conquer Europe in 1992 [Text] / G. Pitts. – Toronto: Harper Collins, 1990. – 213 p.
5. Transatlantic Partners: Canadian Approaches to the European Union [Text] / E. Potter (ed.) – Montreal and Kingston : McGill-Queen's University Press, 1999. – 298 p.
6. Senate Report. European Integration [Text] // Senate Report. – 1996. – July. – P. 98-117.
7. Sharp M. Canada-US Relations: Options for the Future [Text] / M. Sharp // International Perspectives. – 1972. – Autumn [special issue]. – P. 13-20.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2015

REFERENCES:

1. Boardman, R.-J. The Canada-European Communities Framework Agreement: A Canadian Perspective. Saskatoon, SK: Canadian Council for European Affairs, 1984, 195 p.
2. Leblond, P., Olteanu-Strachinescu, A. Le libre-échange avec l'Europe. Quel est l'intérêt pour le Canada? // Politique étrangère du Canada. 2009, Vol.15, no.1, pp. 60-76.
3. Pentland, Ch. L'option européenne du Canada dans les années 80 // études internationales, 1983, Vol. 14, no.1, pp. 39-58.
4. Pitts, G. Storming the Fortress: How Canadian Business Can Conquer Europe in 1992. Toronto: Harper Collins, 1990, 213 p.
5. Potter, E. Transatlantic Partners: Canadian Approaches to the European Union. Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 1999, 298 p.
6. Senate Report. European Integration. July, 1996, pp. 98-117.
7. Sharp, M. Canada-US Relations: Options for the Future // International Perspectives. [special issue]. 1972, Autumn, pp. 13-20.

Антохів-Сколоздра Олесь Михайлівна – здобувач
Львівський національний університет імені Івана Франка
Адреса: 79001, м.Львів, вул. Січових Стрільців, 19
E-mail: olantokhiv@gmail.com

Antokhiv-Skolozdra Olesya Mykhaylivna – applicant
Ivan Franko national university of Lviv
Address: 19, Sichovykh Stril'tsiv Str., Lviv, 79001, Ukraine
E-mail: olantokhiv@gmail.com